

**Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут**

Андріюк В.В.

ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОЗНАВСТВО

**Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять
здобувачів вищої освіти заочної форми навчання
спеціальності 081**

Івано-Франківськ, 2023

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 4 від 17 січня 2023 р.).

Рецензенти:

- доктор юридичних наук, професор кафедри загальнотеоретичного правознавства та публічного права Національного університету “Києво-Могилянська академія”, професор Козюбра М.І.

- доктор юридичних наук, професор кафедри теорії та історії держави і права Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, професор Сворак С.Д.

Андріюк В.В. Порівняльне правознавство. Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять здобувачів вищої освіти заочної форми навчання спеціальності 081. Івано-Франківськ: Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2023.

© Андріюк В.В., 2023

© Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2023

ВСТУП

Порівняльне правознавство є однією з вибіркових навчальних дисциплін освітньо-професійної підготовки магістрів зі спеціальності 081 «Право», що вивчається студентами протягом одного навчального семестру і має на меті оволодіння системою сучасних теоретичних знань про спільні ознаки та специфіку різних національних правових систем світу та їх окремих елементів, загальних принципів та закономірностей їх виникнення, функціонування і розвитку на основі застосування порівняльно-правового методу.

Сучасні умови становлення громадянського суспільства, побудови правової держави, утвердження принципів демократичного суспільства в Україні, удосконалення національного законодавства, реформування усіх сфер життєдіяльності українського суспільства передбачають формування, розвиток і закріплення нового юридичного мислення, правового світогляду, правової культури, в тому числі і високої професійної культури юриста, що немислиме без когнітивного виходу поза межі національної правової системи та долучення до світового правового досвіду.

Метою викладання навчальної дисципліни “Порівняльне правознавство” є ознайомлення студентів з особливостями та загальними тенденціями розвитку національних правових систем та їх типів на підставі їх порівняння на генетичному, атрибутивному, структурно-субстанційному та функціональному рівнях, а також формування умінь із застосування теоретичних юридичних знань для здійснення порівняльно-правового аналізу.

При вивченні порівняльного правознавства стоять наступні завдання:

- оволодіння правовим матеріалом щодо різних типів правових систем;
- формування у студентів вмінь здійснювати порівняльний аналіз правових явищ, виявляти їх спільні та відмінні риси на підставі встановлення визначених критеріїв порівняння, серед яких найбільш значимі спільність історії виникнення і подальшого розвитку, спільність основних формально-юридичних джерел права, єдність у структурі системи права і норми права, спільність принципів регулювання суспільних відносин, єдність юридичної техніки, включаючи термінологію, юридичні категорії, поняття, конструкції;

- прищеплення навиків застосування понятійного апарату та методологічного інструментарію, що розробляється юридичною компаративістикою;

- формування вмінь систематизувати правові знання щодо особливостей різних правових сімей та здійснювати їх аналіз і узагальнення;

- формування у студентів вмінь виявляти загальні тенденції розвитку та взаємовпливу національних правових систем та їх сімей на підставі узагальнення інформації про різні правові системи світу.

Вищезгадані завдання реалізуються шляхом спільної активної роботи викладача та студентів, в тому числі і на семінарських заняттях. Останні спрямовані на закріплення, розширення і поглиблення знань, одержаних на лекційних заняттях. Причому, семінарські заняття передбачають, окрім поглиблення розуміння змісту лекційного матеріалу, також розвиток навиків креативного, правильного та обґрунтованого правового мислення, вмінь проводити комплексний теоретичний аналіз досліджуваних проблем, здійснювати узагальнення, робити власні висновки. З цією метою на семінарські заняття студентам виносяться детальний перелік питань для обговорення, визначаються ключові поняття розглядуваної теми, рекомендується виконати теоретико-аналітичні та схематичні завдання, а також пропонуються теми для написання рефератів з окремих проблемних питань.

Підготовка до семінарського заняття передбачає попереднє вивчення студентами питань для обговорення шляхом аналізу лекційного матеріалу, рекомендованих підручників, довідкової літератури, а також спеціальної літератури, яка подана до кожної теми. В результаті цього студенти повинні сформулювати свою відповідь наперед, окресливши її межі та визначивши її структуру і наповнення.

В процесі підготовки та проведення семінарських занять студенти повинні розвинути вміння мислити креативно, творчо, формувати свою власну думку з розглядуваних питань, обґрунтовувати її на підставі положень, викладених в навчальній та науковій юридичній літературі. Крім того, студенти повинні логічно викладати основні положення теми, зрозуміло і правильно формулювати свою думку, адекватно використовуючи понятійний (категоріальний) апарат та методологічний інструментарій юридичної компаративістики. При цьому відповідь на питання повинна бути чіткою, конкретною та містити всю необхідну і достатню інформацію стосовно розглядуваного питання.

Сформульовані до кожної теми методичні вказівки допоможуть студентам зорієнтуватися в навчальному матеріалі, визначити логічну структуру теми та кожного питання, що виносяться на обговорення, і таким чином сформувати логічно побудовані, структуровані, чіткі, вичерпні відповіді на поставлені питання.

Підготовка до семінарських занять передбачає вивчення також і тих питань або окремих їх аспектів, які не охоплюються лекційним курсом, проте виносяться для обговорення на семінарських заняттях. Тому студенти повинні самостійно вивчити ці питання і підготувати на них відповіді, враховуючи методичні вказівки та рекомендації, що містяться в даному навчально-методичному виданні. Все це сприятиме активізації самостійної роботи студентів. Причому, ефект останньої покликане посилити написання рефератів, тематика яких подається до кожної теми. Реферати виконуються студентами на основі аналізу наукової та навчальної юридичної літератури, належним чином (відповідно до вимог, що ставляться до їх написання) оформляються, захищаються на присвяченому вказаній темі семінарському занятті шляхом викладу основних його положень і здаються викладачеві.

Треба сказати, що окрім розгляду питань теми та написання рефератів, передбачається обов'язкове вивчення ключових понять теми, дефініції яких студенти повинні знати напам'ять, а також виконання теоретико-аналітичних та схематичних завдань. Причому, вказані завдання повинні бути відображені в письмовій формі, а їх невиконання може бути оцінене незадовільною оцінкою.

Врахування викладених в цьому навчально-методичному виданні вказівок дозволить ґрунтовно вивчити питання, що становлять предмет порівняльного правознавства, шляхом спільної активної роботи викладача та студентів на семінарських заняттях, а також спрямує пізнавальну активність студентів на вивчення багатьох важливих дискусійних правових питань, недостатньо висвітлених або взагалі обійдених увагою на лекційних заняттях, сприятиме ґрунтовному засвоєнню знань з дисципліни, здобуттю достатніх та необхідних знань з порівняльного правознавства, розвитку правового мислення та розширенню світогляду студентів, що навчаються за спеціальністю 081 «Право».

ТЕМА 1. АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКА ПРАВОВА СІМ'Я

Тема присвячена ще одному типу правової системи європейського походження, а саме – англо-американському типу.

Під час вивчення теми при дослідженні англо-американського типу правової системи студентам логічно доцільно і методично необхідно звернути увагу на спільність історичних коренів виникнення і подальшого розвитку англо-американської правової сім'ї, спільність основних формально-юридичних джерел права (і в першу чергу, особливості розвитку прецедентної форми права), єдність у змісті та структурі системи права і норми права (зокрема, особливості структурної побудови самого права та його формально-юридичного виразу, характер та логічну форму норми права), спільність принципів регулювання суспільних відносин, єдність юридичної техніки, включаючи термінологію, юридичні категорії, поняття, конструкції, що притаманні для англо-американського типу правової системи.

В процесі вивчення історії виникнення та розвитку правових систем англо-американського типу слід не тільки визначити основні етапи розвитку англійської правової системи як материнської правової системи для всіх правових систем англо-американського типу, але й окремо слід дослідити процеси виникнення та реформування загального права, а також право справедливості та його вплив на систему загального права. Крім того, окремо варто виділити особливості та конкретні етапи формування правової системи США.

Після аналізу історії виникнення та розвитку правових систем англо-американського типу необхідно вивчити систему джерел права англо-американської правової сім'ї, а також її характерні риси.

Варто також детальніше вивчити правові системи сучасної Англії та США (які виступають найбільш яскравими представниками вказаного типу), а також інші правові системи англо-американського типу.

Питання для обговорення:

1. Історія виникнення та розвитку англо-американської правової сім'ї.

1.1. Зародження та основні етапи розвитку англійської правової системи.

1.2. Виникнення та реформування загального права.

1.3. Право справедливості та його вплив на систему загального права.

2. Система джерел права англо-американської правової сім'ї.

3. Особливості англо-американської правової сім'ї.

3.1. Структура системи права в країнах англо-американської правової сім'ї.

3.2. Норми права та їх характер в англо-американській правовій сім'ї.

3.3. Принципи права та їх статус в англо-американській правовій сім'ї.

3.4. Особливості юридичної техніки.

4. Правова система Англії.

4.1. Характеристика англійського права.

4.2. Сутність загального права. Співвідношення загального права і законодавства.

4.3. Характеристика декларативної теорії права.

4.4. Поняття права справедливості.

4.5. Співвідношення права справедливості й загального права.

4.6. Поняття та зміст статутного права.

5. Правова система США.

5.1. Формування правової системи США.

5.2. Сучасна правова система США.

5.3. Спільні та відмінні риси права США та англійського права.

6. Характеристика інших правових систем англо-американського типу.

Ключові поняття: англо-американський тип правової системи.

Схематичні завдання:

1. Схематично зобразіть співвідношення права справедливості й загального права в правовій системі Англії.

2. Схематично зобразіть систему джерел права англо-американського типу правової системи.

3. У вигляді таблиці схематично зобразіть основні риси англо-американського типу правової системи за наступними характеристиками:

1) Спільність історичних коренів виникнення і подальшого розвитку;

2) Спільність формально-юридичних джерел права;

- 3) Єдність у структурі та змісті системи права і норми права;
- 4) Спільність принципів регулювання суспільних відносин;
- 5) Єдність юридичної техніки, включаючи термінологію, юридичні категорії, поняття, конструкції.

4. Складіть порівняльну таблицю ознак, які відображають спільні та відмінні риси права США та англійського права.

Реферати:

1. Правова система США.
2. Правова система Англії.
3. Зародження та основні етапи розвитку англійської правової системи.

Література:

1. Ковальова О. Зближення законодавства Європейського Союзу з правовими системами держав-кандидатів на вступ до ЄС. *Право України*. 2003. № 9.
2. Співвідношення загального права і права справедливості (на прикладі правової системи Англії). Л. О. Корчевна. *Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр.* 2003. Вип. 22.
3. Кравчук М. В. Правова система США. К.: Нора-Друк, 2004.
4. Судовий прецедент і зловживання судовою владою: досвід правової системи Англії. Б. В. Малишев. *Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр.* 2004. Вип. 27.
5. Місце закону у правовій системі Англії. С. В. Петренко. *Право і безпека*. 2005. 4, № 4.
6. Бернам У. Правовая система США. В. А. Власихин (науч. ред.), А. В. Александров (пер. с англ.). 3. вып. М.: РИО «Новая юстиция», 2006.
7. Марченко М. Н. Конвергенция романо-германского и англосаксонского права: [открытая лекция]. К.; Симферополь: Логос, 2007.
8. Собкова В. Місце судового прецеденту серед інших джерел права у англосаксонській правовій системі. *Право України*. 2007. № 5.
9. Васецький В. Ю. Проблеми співвідношення нормативно-правових і прецедентно-правових засад в англосаксонській та романо-германській правових системах. *Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр.* 2007. Вип. 35.

10. Хворостянкіна А.В. Законодавчі дефініції в правових системах континентального та загального права: порівняння методологічного підходу. *Наук. зап. НаУКМА. Сер. Юрид. науки*. 2009. Т. 90
11. Гончаров В. Американська оригіналістична теорія тлумачення юридичних норм і сучасність. *Право України*. 2010. № 1.
12. Гураленко Н. А. Судовий прецедент у системі джерел права: філософське та теоретичне осмислення: монографія. Чернівці: Рута, 2012.
13. Крапив'янський А. В. Судовий прецедент – джерело права країн англосаксонської правової сім'ї. *Трипільська цивілізація*. 2012. № 7. С. 63-67
14. Зінченко В. В. Англо-американська модель права та конституціоналізму як інтегративна традиція і вагоме джерело нормативних цінностей сучасної міжнародної правової системи і демократії. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 3. С. 89-101.
15. Губанов О. О. Правова доктрина як джерело права в межах романо-германської, англосаксонської та релігійно-традиційної правової сім'ї: порівняльна характеристика. *Право і суспільство*. 2015. № 6. С. 9-14.
16. Жбадинська Ю. Особливості делегованого законодавства як джерела права в англо-американській правовій сім'ї. *Митна справа*. 2015. № 1(2.2). С. 255-260
17. Lykhova S. The Impact of Globalization on the Penal Legislation of Ukraine. *Proceedings of the National aviation university*. 2016. № 3. С. 125-132.
18. Порівняльне правознавство у таблицях: Навч. посіб. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Авт.-уклад. О. В. Петришин та ін. 2-ге вид., змін. Харків: Право, 2018. 164 с.
19. Правова карта сучасного світу. Навчальний посібник. Петришин О.В., Зінченко О.В. Харків: Право, 2018. 508 с.
20. Гапотій В. Д., Жильцов О. Л., Воржевітіна Г. І. Основні правові системи світу: навчальний посібник. Мелітополь: ФОП Однорог Т. В., 2019. 279 с.
21. Петришин О.В., Зінченко О.В., Лук'янов Д.В. Порівняльне правознавство у таблицях: Навч. посіб. Харків: Право, 2021. 164 с.

ТЕМА 2. ЗМІШАНИЙ ТИП ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

Тема присвячена змішаному типу правової системи, який формується на основі аутентичного поєднання характерних рис романо-германського та англо-американського типів правової системи, що дозволяє його розглядати в якості окремого типу правової системи (правової сім'ї).

Вивчення цієї теми передбачає визначення спільності історичних коренів виникнення і подальшого розвитку змішаного типу правової системи, єдність основних формально-юридичних джерел права, єдність у змісті та структурі системи права і норми права як її елементарної ланки, спільність принципів регулювання суспільних відносин, єдність юридичної техніки, включаючи термінологію, юридичні категорії, поняття, конструкції, що притаманні для змішаного типу правової системи.

В процесі вивчення історії виникнення та розвитку правових систем змішаного типу слід визначити основні етапи розвитку північноєвропейської (скандинавської) та латиноамериканської груп правових систем, також основні фактори, які найбільше вплинули на формування цих правових груп та визначають їх розвиток до сьогодні.

Далі необхідно вивчити систему джерел права правових систем змішаного типу, а також їх характерні риси. Крім того, ця тема передбачає виявлення особливостей та специфіки північноєвропейської (скандинавської) та латиноамериканської груп правових систем.

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика змішаного типу правової системи.

- 1.1. Історія виникнення та розвитку правових систем змішаного типу.
- 1.2. Основні наукові підходи до розуміння та класифікації правових систем змішаного типу.
- 1.3. Характерні риси правових систем змішаного типу.
- 1.4. Система джерел права правових систем змішаного типу.

2. Особливості північноєвропейської (скандинавської) групи право-вих систем.

3. Специфіка латиноамериканської групи правових систем.

Ключові поняття: змішаний тип правової системи.

Схематичні завдання:

1. Схематично зобразіть систему джерел права північноєвропейської (скандинавської) та латиноамериканської груп правових систем.

2. У вигляді таблиці схематично зобразіть основні риси правових систем змішаного типу (північноєвропейської та латиноамериканської груп правових систем) за наступними характеристиками:

- 1) Спільність історичних коренів виникнення і подальшого розвитку;
- 2) Спільність формально-юридичних джерел права;
- 3) Єдність у структурі та змісті системи права і норми права;
- 4) Спільність принципів регулювання суспільних відносин;
- 5) Єдність юридичної техніки, включаючи термінологію, юридичні категорії, поняття, конструкції.

Література:

1. Харитонов Є., Харитонova О. Європейські правові системи: проблеми класифікації. *Вісник Академії правових наук України*. 2002. №2.

2. Ковальова О. Зближення законодавства Європейського Союзу з правовими системами держав-кандидатів на вступ до ЄС. *Право України*. 2003. № 9.

3. Оніщенко Н.М. Національні правові системи і міжнародне право в умовах глобалізації. *Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр.* 2004. Вип. 26.

4. Лаба О.В. Механізм гармонізації законодавства України з правовою системою Європейського Союзу: теоретико-правові та практичні проблеми. *Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр.* 2005. Вип. 28.

5. Марченко М. Н. Конвергенция романо-германского и англосаксонского права: [открытая лекция]. К.; Симферополь: Логос, 2007.

6. Бехруз Х. Порівняльне правознавство: підруч. для студ. вищ. навч. закл. О.: Фенікс, 2009.

7. Порівняльне правознавство: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. [С. П. Погребняк та ін.]; за заг. ред. акад. О. В. Петришина. Х.: Право, 2011.

8. Бойко І. С. Порівняльне правознавство: навч. посіб. І. С. Бойко, Б. В. Бабін. 2-ге вид. випр. та допов. О.: Фенікс, 2011
9. Порівняльне правознавство: Підручник.[С. П. Погребняк та ін.]; За заг. ред. О. В. Петришина. Х.: Право, 2012.
10. Правові системи сучасності: навч. посіб. Ю. С. Шемшученко, О. Л. Богініч, В. Ю. Васецький, К. П. Вовраженцева, С. Д. Гусарев; Ред.: Ю. С. Шемшученко. К.: Юрид. думка, 2012.
11. Правові системи сучасності: навч. посіб. Ю. С. Шемшученко, О. Л. Богініч, В. Ю. Васецький, К. П. Вовраженцева, С. Д. Гусарев; Ред.: Ю. С. Шемшученко. К.: Юрид. думка, 2012.
12. Фостер Н. «Змішані правові системи» арабського Близького Сходу. *Порівняльне правознавство*. 2012. № 3-4. С. 283-298.
13. Палмер В. В. Дві конкуруючі теорії змішаних правових систем. *Порівняльне правознавство*. 2013. № 1-2. С. 128-154.
14. Саміло Г. О. Змішані правові системи: проблеми класифікації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 33 (1). С. 46-49.
15. Порівняльне правознавство у таблицях: Навч. посіб. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Авт.-уклад. О. В. Петришин та ін. 2-ге вид., змін. Харків: Право, 2018. 164 с.
16. Правова карта сучасного світу. Навчальний посібник. Петришин О.В., Зінченко О.В. Харків: Право, 2018. 508 с.
17. Гапотій В. Д., Жильцов О. Л., Воржевітіна Г. І. Основні правові системи світу: навчальний посібник. Мелітополь: ФОП Однорог Т. В., 2019. 279 с.
18. Петришин О.В., Зінченко О.В., Лук'янов Д.В. Порівняльне правознавство у таблицях: Навч. посіб. Харків: Право, 2021. 164 с.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Zweigert, K., & Kötz, H. Introduction to Comparative Law. Oxford University Press. 1998.
2. Watson, A. Comparative Law: Law, Reality and Society. Cambridge University Press. 2010.
3. Miller, R. A., & Zumbansen, P. C. (Eds.). Comparative Law as Transnational Law: A Decade of the German Law Journal. Oxford University Press. 2011
4. Ostien, P., & Tushnet, M. Comparative Legal Systems: Policies and Practices. West Academic Publishing. 2013.
5. Samuel, G. An Introduction to Comparative Law Theory and Method. Hart Publishing. 2014.
6. Ramadan, T. Comparative Law in a Changing World. Edinburgh University Press. 2014.
7. Alexander, N. Globalization and the Future of Comparative Law. Cambridge University Press. 2014.
8. Glendon, M. A., Carozza, P. G., & Picker, C. B. Comparative Legal Traditions. West Academic Publishing. 2018.
9. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности: Пер. с франц. М.: Междунар. отношения, 1996. 400 с.
10. Осаке К. Сравнительное правоведение в схемах и определениях: Общая и Особенная части. М.: Дело, 2002. 464 с.
11. Саидов А. Х. Сравнительное правоведение (основные правовые системы современности). Под ред. В. А. Туманова. М.: Юрист, 2003. 448 с.
12. Цвайгерт К., Кетц Х. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права: Пер. с нем.: В 2 т. М.: Междунар. отношения, 2000. Т. 1. Основы. 480 с.
13. Харитонов О.І., Харитонов Є.О. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. Х.: Одісей. 2002. 592 с.
14. Бехруз Х. Введение в сравнительное правоведение. Одеса: Юрид. лит., 2002. 328 с.
15. Порівняльне правознавство. В.Д Ткаченко, С.П. Погребняк. Д.В. Лук'янов; За ред. В.Д. Ткаченка. Х.: Право, 2003. 274 с.
16. Дмитрієв А. І., Шепель А. О. Порівняльне правознавство. Відп. ред. В Н. Денисов. К.: Юстініан, 2003. 184 с.

17. Чернецька О. В., Шилінгов В. С. Правові системи сучасності: Навч. посібник. Ірпінь, 2003. 102 с.
18. Журавський В. С., Зайчук О. В., Копиленко О. Л., Оніщенко Н. М. Правові системи сучасності: Глобалізація. Демократизм. Розвиток. За заг. ред. В.С Журавського. К.: Юрінком Інтер, 2003. 296 с.
19. Голяк Л. В., Мацко А. С., Тюріна О. В. Порівняльне правознавство: Курс лекцій. Міжрегіональна академія управління персоналом. К.: МАУП, 2004. 200 с.
20. Зайчук О. В., Журавський В. С., Оніщенко Н. М., Тимошенко В. І., Бобровник С. В. Вступ до теорії правових систем. К.: Юридична думка, 2006. 432 с.
21. Копиленко О. Л., Зайчук О. В., Оніщенко Н. М., Журавський В. С., Тихомиров О. Д. Порівняльне правознавство (теоретико-правове дослідження). К.: Фенікс, 2007. 430 с.
22. Порівняльне правознавство: антологія української компаративістики XIX-XX століть. О.В. Кресін (ред.). К.: Логос, 2008. 294 с.
23. Шемшученко Ю. С., Копиленко О. Л., Зайчук О. В., Оніщенко Н. М., Зайчук Ю. В., Тарахонич Т. І. Порівняльне правознавство (правові системи світу). Н.М. Оніщенко (ред.). К.: Парламентське видавництво, 2008. 488 с.
24. Бехруз Х. Порівняльне правознавство: підруч. для студ. вищ. навч. закл. О.: Фенікс, 2009. 461 с.
25. Ситар І. М. Правові системи сучасності (західна традиція права): Навч. посіб. Л., 2009. 408 с.
26. Бойко І. С. Порівняльне правознавство: навч. посіб.. І. С. Бойко, Б. В. Бабін. 2-ге вид. випр. та допов. О.: Фенікс, 2011. 152 с.
27. Порівняльне правознавство: Підручник. [С. П. Погребняк та ін.]; За заг. ред. О. В. Петришина. Х.: Право, 2012. 272 с.
28. Правові системи сучасності: навч. посіб.. Ю. С. Шемшученко, О. Л. Богініч, В. Ю. Васецький, К. П. Вовраженцева, С. Д. Гусарєв; Ред.: Ю. С Шемшученко. К.: Юрид. думка, 2012. 490 с.
29. Порівняльне правознавство: Підручник. Упоряд.: Бисага Ю. М. та ін. Ужгород; Херсон: Гельветика, 2013. 230 с.
30. Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: Зб. наук. пр. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН

України. За ред. С. В. Ківалова, Ю. С. Шемшученка; упоряд. Х. Н. Бехруз, О. В. Кресін, Ю. Ю. Акіменко. О.: Фенікс, 2013. 340 с.

31. Трембіцький А. М. Порівняльне правознавство: Навч.-метод. посіб..Трембіцький А. М., Циганюк Ю. В. 2-ге вид., допов. Хмельницький: ІРД, 2014. 216 с.

32. Порівняльне правознавство: Хрестоматія для юридичних вищих навчальних закладів і факультетів: Навч. посіб..Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; Уклад.: О. В. Петришин, О. В. Зінченко, Д. В. Лук'янов. Харків: Право, 2016. 1023 с.

33. Порівняльне правознавство у таблицях: Навч. посіб. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Авт.-уклад. О. В. Петришин та ін. 2-ге вид., змін. Харків: Право, 2018. 164 с.

34. Правова карта сучасного світу. Навчальний посібник. Петришин О.В., Зінченко О.В. Харків: Право, 2018. 508 с.

35. Гапотій В. Д., Жильцов О. Л., Воржевітіна Г. І. Основні правові системи світу: навчальний посібник. Мелітополь: ФОП Однорог Т. В., 2019. 279 с.

36. Петришин О.В., Зінченко О.В., Лук'янов Д.В. Порівняльне правознавство у таблицях: Навч. посіб. Харків: Право, 2021. 164 с.